

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.58](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.58)

УДК 334.012.64:658.11

*С. І. Сергійчук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв
К. І. Ковальова,
магістрант,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв*

СТАН І НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*S. I. Sergiychuk
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv
K. I. Kovalev
Graduate Student, Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

STATUS AND DIRECTIONS OF REGIONAL POLICY OF DEVELOPMENT OF ENTERPRISE ACTIVITY IN DECENTRALIZATION CONDITIONS

У статті досліджено стан розвитку малого підприємництва в Україні та Миколаївському регіоні зокрема. На основі аналізу статистичних даних на рівні України, виявлено зменшення суб'єктів малого підприємництва, зниження кількості зайнятих працівників на малих підприємствах та підвищення обсягів фактично реалізованої продукції. Проте, при урахуванні індексу цін, доведено зниження реальних обсягів реалізованої продукції та погіршення підприємницької активності. З урахуванням індексу цін обсяг реалізованої продукції в Україні знизився на малих підприємствах до 91,3% від рівня 2010 року, у фізичних осіб-підприємців залишився майже не змінним 100,3%. В Миколаївській області малі підприємства збільшили фактичний обсяги на 25%, а у реальних цінах у три рази. Також кількість малих підприємств і найнятих працівників в малому бізнесі знижувалася, але повільніше ніж по всій Україні. Розкрито позитивний досвід підтримки малого підприємництва, який призвів до більш стабільного стану й розвитку малого бізнесу у Миколаївському регіоні ніж по всій Україні. Представлено першочергові заходи ефективної підтримки розвитку підприємницької діяльності в Миколаївському регіоні на 2019-2020 роки. Запропоновано, в якості перспективи подальшого дослідження, пошук особливих факторів розвитку підприємництва та розкриття ефективного досвіду у кожному регіоні України. Зроблено висновки, що децентралізація влади надала ширші можливості об'єднанням територіальних громад самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення й свого добробуту, але вона покладає на них відповідальність за розвиток всієї країни. Малий та середній бізнес повинні бути драйвером економічного зростання та запорукою соціальної стабільності в нашій державі. Підприємницька ініціатива на малих підприємствах та збалансована

регіональна й державна політика, які сприяють її реалізації – це шлях України до європейського успіху.

The article analyzes the development of small business in Ukraine and the Mykolaiv region in particular. On the basis of analysis of statistical data at the level of Ukraine, a decrease in the number of small business entities, a decrease in the number of employed employees in small enterprises and an increase in the volume of actually sold products. However, taking into account the price index, it is proved to reduce the actual volumes of sales and deterioration of business activity. Taking into account the price index, the volume of sales of goods in Ukraine decreased in small enterprises to 91.3% from the level of 2010, and the individual entrepreneurs remained almost unchanged at 100.3%. In the Mykolaiv region, small businesses increased their actual volumes by 25%, and in real prices by three times. Also, the number of small enterprises and employed workers in the small business declined, but slower than throughout Ukraine. The positive experience of supporting small business has been revealed, which led to a more stable and small business development in the Mykolaiv region than in Ukraine. The priority measures of effective support for the development of entrepreneurial activity in the Mykolaiv region for 2019-2020 are presented. It is suggested, as a prospect of further research, to search for specific factors of entrepreneurship development and to reveal effective experience in each region of Ukraine. It is concluded that the decentralization of power provided wider opportunities for the association of territorial communities to independently solve the issues of local importance and their welfare, but it puts them responsible for the development of the entire country. Small and medium-sized businesses should be drivers of economic growth and a guarantee of social stability in our country. The entrepreneurial initiative at small enterprises and the balanced regional and state policy that promote its implementation are Ukraine's path to European success.

Ключові слова: *мале підприємство; підприємницька діяльність; децентралізація; об'єднання територіальних громад; розвиток регіонів; Миколаївський регіон.*

Keywords: *small business; entrepreneurial activity; decentralization; association of territorial communities; development of regions; Mykolaiv region.*

Постановка проблеми. Формування соціально орієнтованої економічної моделі України можливо лише за умов інтенсивного розвитку підприємництва в кожному регіоні нашої держави. Здорове економічне середовище для розвитку територіальних громад може утворитися на ґрунті функціонування широкого прошарку малих і середніх підприємницьких структур, які спроможні стимулювати конкуренцію, сприяти стабільності суспільства, формувати основу для регіонального розвитку шляхом створення середнього класу.

Використання резервів малого підприємництва для прискорення економічного зростання потрібно здійснювати на тлі глибокого вивчення його стану, тенденцій розвитку та особливих факторів впливу, які формуються в кожному регіоні України. Достовірність, повнота і своєчасність розрахунку показників малого бізнесу та постійне удосконалення програм розвитку малого і середнього підприємництва у регіонах є, однією з основних цілей покращення добробуту територіальних громад і суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку та розширення сектору малого й середнього підприємництва задекларовано одним із пріоритетів державної економічної політики в Україні. Кабінетом Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р затверджено Стратегію розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [1]. Верховною Радою України від 13 квітня 2016 р. № 1090-VIII схвалені Рекомендації парламентських слухань на тему: “Розвиток підприємництва в Україні та підтримка малого і середнього бізнесу” [2]. Проблематиці розвитку підприємництва в Україні приділили увагу такі вчені: Тимченко О. І. [3], Піхняк Т. А., Скорук О.В., Кашуба О. М., Гаврилюк Г. Є., Витвицька У.Я., та інші. Разом з тим, в умовах формування об'єднань територіальних громад та новому розподілу економічних ресурсів, залишаються недослідженими регіональні аспекти розвитку підприємництва в окремих регіонах України та у Миколаївському зокрема.

Постановка завдання. Мета статті полягає розробці напрямків регіональної політики розвитку підприємницької діяльності в об'єднаннях територіальних громадах на основі дослідження стану малого бізнесу в Україні та Миколаївському регіоні зокрема.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до стратегії сталого розвитку «Україна-2020» перед нашою державою поставлена важлива мета – впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. За вектором розвитку, Стратегія передбачає дерегуляція підприємництва на основі розробки й постійному удосконаленню програм розвитку малого та середнього бізнесу в окремих регіонах країни.

Слід підтримати думку О. І. Тимченко, який вважає, що в ефективному розвитку малих підприємств насамперед зацікавлені територіальні громади, тому що: 1) велика частка цього сектора економіки орієнтована на місцевий ринок; 2) збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва сприяє створенню нових робочих місць, що вирішує проблему безробіття в адміністративно-територіальних одиницях; 3) разом із зростанням кількості малих підприємств та підприємців збільшуються обсяги виробництва, а отже, зростають податкові надходження до місцевих бюджетів [3].

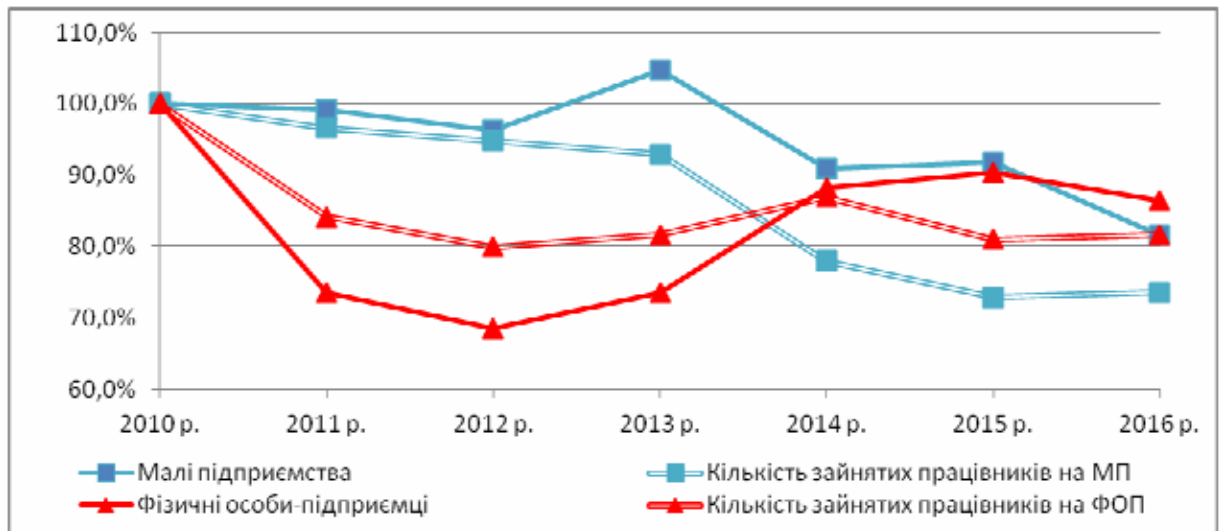
Для виявлення основних тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні та Миколаївському регіоні зокрема, доцільно провести аналіз основних показників їх діяльності за період 2010-2017 рр. на основі даних Державної служби статистики [4] та Головного управління статистики у Миколаївській області [5]. В якості базового року вибираємо 2010 р., але не враховуємо 2017 р., з причини відсутності даних за цей рік на сайті Державної служби статистики на момент проведення дослідження (жовтень 2018 р.), результати наведені у табл. 1.

Таблиця 1.
Показники структурної статистики по малим підприємствам і фізичним особам-підприємцям в Україні за 2010-2016 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
<i>Кількість суб'єктів господарювання</i>							
Малі підприємства (далі МП), од. [4]	357241	354283	344048	373809	324598	327814	291154
МП, % до б. р. (2010 р.)*	100,0%	99,2%	96,3%	104,6%	90,9%	91,8%	81,5%
Фізичні особи-підприємці (далі ФОП), од. [4]	1804763	1325619	1234831	1328392	1590448	1630571	1558880
ФОП, % до б. р.	100,0%	73,5%	68,4%	73,6%	88,1%	90,3%	86,4%
<i>Кількість зайнятих працівників</i>							
МП, тис. осіб [4]	2164,6	2091,5	2051,3	2010,7	1686,9	1576,4	1591,7
МП, % до б. р.	100,0%	96,6%	94,8%	92,9%	77,9%	72,8%	73,5%
ФОП, тис. осіб [4]	2794,0	2350,5	2233,9	2280,5	2428,3	2262,3	2280,1
ФОП, % до б. р.	100,0%	84,1%	80,0%	81,6%	86,9%	81,0%	81,6%
<i>Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг)</i>							
МП, млн. грн [4]	568267,1	607782,4	672653,4	670258,5	705000,5	937112,8	1177385,2
МП, % до б. р.	100,0%	107,0%	118,4%	117,9%	124,1%	164,9%	207,2%
ФОП, млн. грн [4]	210930,7	199994,6	243633,8	263459,2	276299,6	381861,3	474596,8
ФОП, % до б. р.	100,0%	94,8%	115,5%	124,9%	131,0%	181,0%	225,0%
<i>Індекси цін</i>							
Індекс цін до попереднього року [4]	109,4	108,0	100,6	99,7	112,1	148,7	113,9
Індекс цін до б. р.	100,0	108,0	108,65	108,32	121,43	180,56	205,66
<i>Обсяг реалізованої продукції з урахуванням індексу цін</i>							
МП, млн. грн	568267,1	562761,5	619112,5	618764,6	580586,5	518989,3	572481,4
МП, % до б. р.	100,0%	99,0%	108,9%	108,9%	102,2%	91,3%	100,7%
ФОП, млн. грн	210930,7	185180,2	224241,4	243218,4	227540,0	211481,4	230763,8
ФОП, % до б. р.	100,0%	87,8%	106,3%	115,3%	107,9%	100,3%	109,4%

* б.р. – базовий рік, в дослідженні вибрано 2010 рік.

Динаміка кількості малих підприємств, фізичних осіб-підприємців та кількості найнятих працівників зображена на рис. 1. Як видно з табл. 1 та рис. 1, кількість малих підприємств поступово зменшується з 357241 одиниці у 2010 році до 291154 одиниць у 2016 (81,5% від 2010 р.), тобто загалом зменшення становить 19,5%. Проте, кількість фізичних осіб-підприємців спочатку різко скоротилося з 1804763 одиниці у 2010 році до 1234831 одиниць у 2012 (68,4% від б. р.), а потім поступово збільшувалась до 1630571 одиниць у 2015 (90,3% від б. р.).

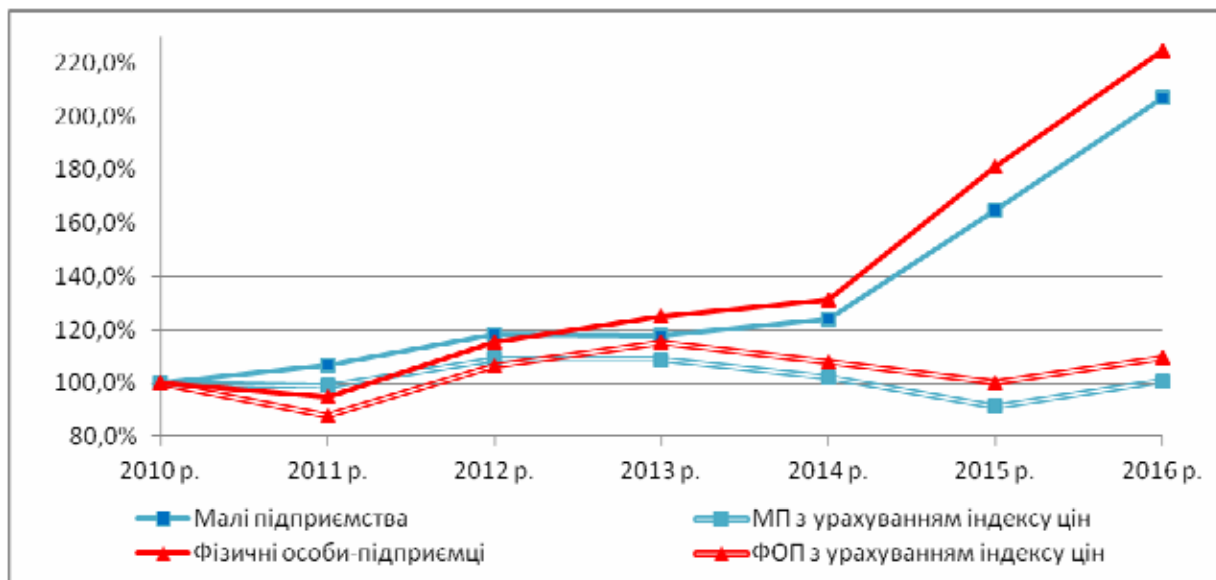
Рис. 1. Динаміка кількості малих підприємств, фізичних осіб-підприємців та кількості найнятих працівників, % до базового року

Динаміка кількості найнятих працівників на малих підприємствах характеризується більш спадною тенденцією ніж динаміка кількості малих підприємств. Так з 2010 р. кількість зайнятих працівників скоротилася на 26,5% та становила 1591,7 тис. осіб у 2017 (73,5% від б. р.). Проте, кількість найнятих працівників у фізичних осіб-підприємців залишається відносно постійною з 2012 р. на рівні 2233,9 тис. осіб у 2012 (80,0% від б. р.) та 2280,1 тис. осіб у 2016 (81,6% від б. р.). Різне зниження на 20% кількість найнятих працівників з 2794,0 тис. осіб у 2010 р. до 2233,9 тис. осіб у 2012 р. відбулося за рахунок більш різкого зниження на 31,6% кількості самих фізичних осіб-підприємців (табл. 1).

Закриття малих підприємств призвело до вивільнення трудових ресурсів, деякі з яких перейшли працювати на фізичних осіб-підприємців, деякі розпочали власну справу. Частина власників малих підприємств перейшли в іншу форму організації бізнесу, що призвело до підвищення на 32% кількості фізичних осіб-підприємців з 1234831 одиниць у 2012 (68,4% від б. р.) до 1630571 одиниць у 2015 (90,3% від б. р.).

Динаміка обсягу реалізованої продукції малими підприємствами й фізичними особами-підприємцями у фактичних цінах та з урахуванням індексу цін зображена на рис. 2.

Як видно з рис. 2, у 2016 році за рахунок зростання споживчих цін обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) зріс більше ніж у два рази: для малих підприємств на 102% – з 568267,1 млн. грн. у 2010 році до 1177385,2 млн. грн. у 2016 (207,2% від б. р.); для фізичних осіб-підприємців на 125% – з 210930,7 млн. грн. у 2010 році до 474596,8 млн. грн. у 2016 (225,0% від б. р.). Якщо, до 2013 року зростання обсягів реалізованої продукції при поступовому зниженню індексу цін (табл. 1) відбувалося за рахунок підвищення продуктивності малого бізнесу, то з 2014 році в Україні розпочалася економічна криза, спричинена геополітичним конфліктом, що призвела до девальваційних та інфляційних процесів. Значне падіння цінності гривні у 2014-2016 роках призвело до того, що фактично з урахуванням індексу цін обсяг реалізованої продукції не підвищувався, а навпаки знизився на малих підприємствах до 91,3% від б. р., та залишився майже не змінним у фізичних осіб-підприємців на рівні 100,3% від б. р. У 2015 р. тенденція змінюється на зростання реальних обсягів реалізованої продукції.

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої продукції малими підприємствами й фізичними особами-підприємцями у фактичних цінах та з урахуванням індексу цін, % до базового року

В умовах децентралізації української економіки постає необхідним врахування територіальних особливостей розвитку малого підприємництва в регіонах України. Формування і здійснення ефективної та гнучкої регіональної політики можливе при глибокому дослідженні основних факторів, що впливають на розвиток підприємницької діяльності. В якості об'єкта дослідження вибрано територіальні громади Миколаївського регіону.

На основі даних Головного управління статистики у Миколаївській області [5] проведено аналіз основних показників діяльності малих підприємств за період 2010-2017 рр., результати наведені у табл. 2.

Позитивним є наявність даних за 2017 р., але не має зведеної таблиці "Показників структурної статистики по суб'єктах господарювання" за 2010-2017 р., як це надає Державна служба статистики України [4]. Кожен з показників необхідно брати окремо з різних таблиць та окремо по рокам, що ускладнює процес дослідження та унеможливує простеження динаміки зміни показників структурної статистики по суб'єктах господарювання у Миколаївській області. Також відповідно до Господарського кодексу України в редакції від 22.03.2012 на сайті Головного управління статистики у Миколаївській області представлені дані тільки по малим підприємствам, які враховують фізичних осіб-підприємців, а саме: малі підприємства – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Таблиця 2.

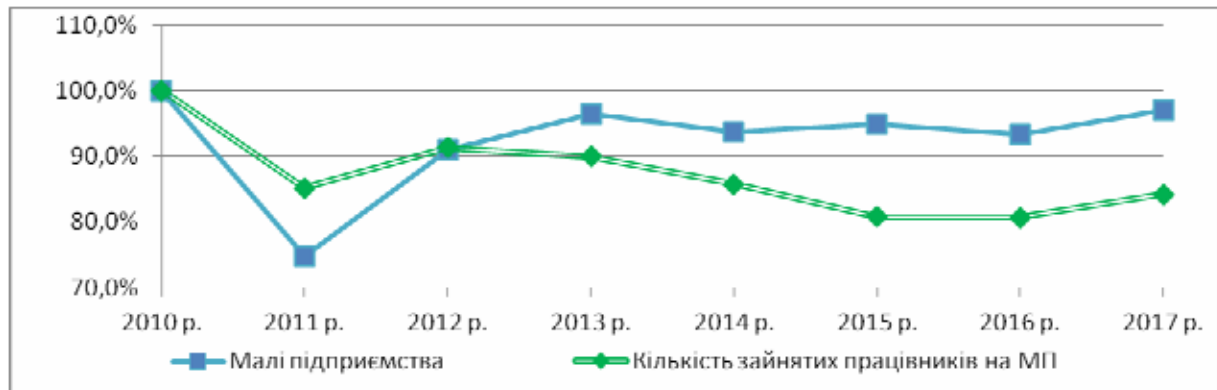
Показники структурної статистики по малим підприємствам у Миколаївській області за 2010-2017 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Малі підприємства (далі МП), од. [5]	10774	8059	9802	10400	10105	10229	10051	10459
МП, % до б. р. (2010 р.)*	100,0%	74,8%	91,0%	96,5%	93,8%	94,9%	93,3%	97,1%
Кіл. зайнятих працівників на МП, осіб [5]	54519,0	46443,0	49770,0	49051,0	46770,0	44053,0	43993,0	45880,0
Кіл. зайнятих працівників на МП, % до б. р.	100,0%	85,2%	91,3%	90,0%	85,8%	80,8%	80,7%	84,2%
Обсяг реаліз. продукції МП, млн. грн [5]	12081,7	13269,7	13547,0	13144,5	16249,6	26763,4	28867,6	35325,4
Обсяг реалізованої продукції МП, % до б. р.	100,0%	109,8%	112,1%	108,8%	134,5%	221,5%	238,9%	292,4%
Індекс цін до попереднього року [5]	109,4	108,0	100,6	99,7	112,1	148,7	113,9	113,9
Індекс цін до б. р.	100,0	108,0	108,65	108,32	121,43	180,56	205,66	234,25
Обсяг реаліз. продукції МП з урахуванням індексу цін, млн. грн	12081,7	12286,7	12468,7	12134,7	13381,9	14822,1	14036,3	15080,2

Обсяг реаліз. продукції МП з урахуванням індексу цін, % до б. р.	100,0%	101,7%	103,2%	100,4%	110,8%	122,7%	116,2%	124,8%
--	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

* б.р. – базовий рік, в дослідженні вибрано 2010 рік.

Динаміка кількості малих підприємств та кількості найнятих працівників у Миколаївській області зображена на рис. 3.

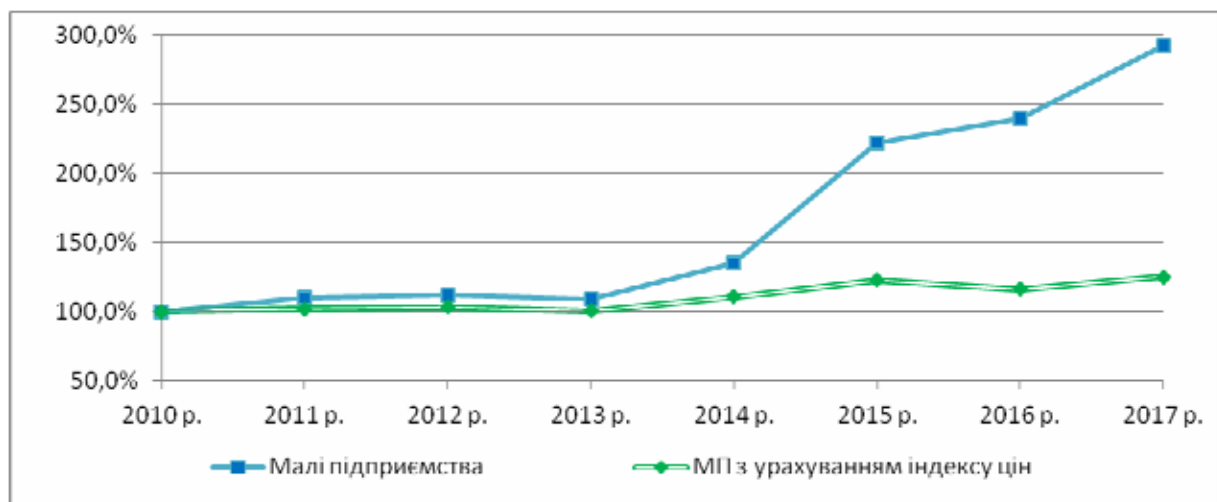

Рис. 3. Динаміка кількості малих підприємств та кількості найнятих працівників у Миколаївській області, % до базового року

Як видно з табл. 2 і рис. 3, кількість малих підприємств у Миколаївській області різко зменшилася з 10774 одиниці у 2010 році до 8059 одиниць у 2011 (74,8% від б. р.), та поступово відновлювалася досягнувши 10459 одиниць у 2017 році (97,1% від б. р.). У 2016 році отримано 93,3% обсягу базового року, що краще ніж по всій Україні – 81,5% від б. р. малих підприємств, 86,4% від б. р. фізичних осіб-підприємців.

Динаміка кількості найнятих працівників на малих підприємствах характеризується спадною тенденцією. Так, з 2010 р. кількість зайнятих працівників скоротилася на 15,8% та становила 43993,0 осіб у 2016 (80,7% від б. р.). Результат на рівні всієї України – 73,5% від б. р. малих підприємств, 81,6% від б. р. фізичних осіб-підприємців. Тільки з 2017 року динаміка змінилася на позитивну – 45880,0 осіб (84,2% від б. р.).

Динаміка обсягу реалізованої продукції малими підприємствами у фактичних цінах та з урахуванням індексу цін у Миколаївській області зображена на рис. 4.

Рис. 4. Динаміка обсягу реалізованої продукції малими підприємствами у фактичних цінах та з урахуванням індексу цін у Миколаївській області, % до базового року

Як видно з рис. 4, до 2013 р. обсяг реалізованої продукції у фактичних та індексованих цінах залишався на однаковому рівні. З початку третьої економічної кризи 2014 року, обсяг реалізованої продукції у Миколаївській області підвищився до 238,9% у 2016 році та 292,4% у 2017 року. В цілому по Україні, малі підприємства у 2016 році реалізували 207,2%, а фізичні особи-підприємці 225,0% від 2010 року.

Враховуючи, що з урахуванням індексу цін обсяг реалізованої продукції в Україні знизився на малих підприємствах до 91,3% від б. р., у фізичних осіб-підприємців залишився майже не змінним 100,3% від б. р., в Миколаївській області малі підприємства збільшили обсяги на 25%, що становило 15080,2 млн. грн. у 2017 (124,8% від б. р.).

Позитивні тенденції зростання кількості малих підприємств, найманих працівників, фактичних і реальних обсягів реалізованої продукції в Миколаївській області підштовхують до поглибленого дослідження досвіду регіональної політики та пошуку нових шляхів розвитку підприємницької діяльності у регіоні та Україні в цілому.

Рішенням обласної ради від 22.12.2016 № 2 затверджено Програму розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2017-2018 роки [6]. В рамках її було розроблено та реалізується ряд заходів для підтримки малого та середнього підприємництва, які призвели до більш стабільного стану й розвитку малого бізнесу. Інші регіони України можуть перейняти цей позитивний досвід [7]:

1. Надання фінансової допомоги для компенсації відсоткових ставок по існуючим кредитам підприємств. У 2018 році на реалізацію проектів суб'єктів малого підприємництва для створення нових робочих місць з Миколаївського обласного бюджету передбачено 4,0 млн. грн.

2. В області розпочалася реалізація проекту Інноваційний кластер "Регіональний інноваційний HUB" (RIInnoHUB). Миколаївська область стала переможцем конкурсного відбору грантових проектів за кошти ЄС. Проект розрахований на три роки, а загальний бюджет складає 5,5 млн. грн. RIInnoHUB дозволить системно і професійно підійти до реалізації ланцюжка "наука, знання, досвід – ідея – проект – експериментальний зразок – залучення інвестора – виробництво – продаж – дохід – податки". Як результат відбудеться зростання кількості інноваційних підприємств на 15 % з кожним роком. Створення високотехнологічних робочих місць. Виведення на міжнародні краудфандингові площадки. Виведення на українські біржі стартапів. Створення нових малих та середніх підприємств.

3. Продовжує роботу відкритий у 2016 році Регіональним фондом підтримки підприємництва в Миколаївській області спільно з Національним університетом кораблебудування імені адмірала Макарова студентський бізнес-інкубатор факультету економіки моря. Ключовою ланкою роботи студентського бізнес-інкубатора є ініціація бізнес-ідеї. Робота полягає у формуванні групи студентів, які бажають реалізувати свої бізнес-ідеї і створити власне підприємство, підготовці в процесі навчання персонального або групового бізнес-плану, який відображає перспективну інноваційну ідею, цільові програми в галузі освіти, отримання міжнародних грантів.

4. Проводяться заходи щодо залучення міжнародної технічної допомоги та іноземних кредитних ліній для підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва. Знайдено партнерів в рамках програм: ЄС "BlackSeaCrossBorderCorporation", "Причорноморське співробітництво", ЄБРР "EU4Business", "FitforPartnershipwithGermany", у Канадській програмі "U CAN Export".

5. Підприємці Миколаївської області в рамках програми ЄБРР "EU4Business" прийняли участь у конференціях: "Регіональний ринок бізнес-консультантів", "Ефективний кредит", "Industrial Revolution 4.0", "Кластер сервісу малих суден". Проведено тематичні семінари: "Організація та функціонування сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу"; "Від бізнес-ідеї – до власної справи", "Як розпочати свій бізнес?", "Ефективне ведення сільського господарства" та інші.

6. Участь у конкурсі Миколаївського регіонального відділення Укрдержфонду на отримання фінансової підтримки у розмірі, що не перевищує 500 тис. грн., за умови забезпечення виконання зобов'язань щодо повернення бюджетних коштів.

7. Законом України "Про Державний бюджет України на 2018 рік" передбачається надання зі спеціального фонду державного бюджету кредитів фермерським господарствам в сумі 2,6 млн. грн. у Миколаївській області.

8. Активно проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота із зайнятим та незайнятим населенням щодо отримання безоплатних консультацій, організуються заходи відповідного спрямування. Забезпечено постійну роботу мережі дистанційних консультаційних центрів для підприємців області.

9. Ведеться пропагандистська робота серед представників туристичного бізнесу, спрямована на залучення підприємств до організації туристичних маршрутів з екскурсійним супроводженням.

10. На сторінках місцевої преси інформаційні матеріали друкувалися у відповідних тематичних рубриках: "Підприємець і його права", "Новини бізнесу", "Власна справа", "Підприємництво – шляхи становлення і розвитку", "До уваги підприємців", тощо. Загальна кількість публікацій, присвячених зазначеній тематиці, протягом першого півріччя 2018 року становить майже 100.

У зв'язку із закінченням строку дії Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2017-2018 роки постає необхідним розробка нової Програми на 2019-2020 роки, яка повинна максимально відповідати Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [1]. Частина заходів розвитку підприємницької діяльності, представлених у даному документі, можливо реалізувати тільки на національному рівні конкретними органами влади (Верховною Радою України, Національним банком України, Державною службою статистики та ін.). Виділивши ті заходи, які можливо реалізувати на регіональному рівні, пропонуємо їх включити до програм розвитку підприємницької діяльності в об'єднаннях територіальних громадах та окремих регіонах України (табл. 3). На нашу думку, необхідно включити їх до нової Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2019-2020 роки.

Більш детально, як реалізувати ці напрями, розкрито в Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [1]. Щодо першочергових заходів ефективною підтримки

розвитку підприємницької діяльності в Миколаївському регіоні на 2019-2020 роки на регіональному та місцевому рівнях, пропонується:

**Таблиця 3.
Напрями й заходи регіональної політики розвитку підприємницької діяльності в
Миколаївському регіоні на 2019-2020 роки**

Напрямы	Заходи
Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищення рівня інформаційного забезпечення, в тому числі вдосконалення системи державної статистики на сайті Головного управління статистики у Миколаївській області 2. Реалізацію принципу "спочатку думай про мале" 3. Покращення послуг, що надаються суб'єктам малого і середнього підприємництва через центри надання адміністративних послуг 4. Забезпечення виконання контрактів та позасудове врегулювання спорів 5. Розширення доступу малого і середнього підприємництва до публічних закупівель 6. Забезпечення розвитку ефективного державно-приватного діалогу
Розширення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення кредитування малого і середнього підприємництва комерційними банками (реалізації пілотних ініціатив для випробування нових методів кредитування) 2. Використання схем гарантування кредитів з урахуванням комерційних чинників 3. Активізація використання векселів (підвищення рівня поінформованості про можливості, які дає використання векселів) 4. Активізація кредитування небанківськими фінансовими установами 5. Проведення заходів з підвищення рівня обізнаності суб'єктів малого і середнього підприємництва щодо лізингу для обладнання і залучення більш широкого спектру обладнання на умовах лізингу 6. Використання можливостей венчурного капіталу, залучення коштів неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), добровільне об'єднання ресурсів для фінансування проектів (краудфандинг). 7. Підвищення рівня поінформованості про можливості: використання факторингу, участі у міжнародних програмах та проект, приведенні стандартів своєї діяльності у відповідність з міжнародними стандартами фінансової звітності
Спрощення податкового адміністрування для суб'єктів малого і середнього підприємництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Впровадження спрощеної системи податкової звітності на малих підприємствах через електронний кабінет платника податків 2. Впровадження спрощених вимог до ведення документації на малих підприємствах 3. Переведення працівників з неформального у формальний сектор зайнятості із забезпеченням їх соціального захисту та страхування 4. Підвищення гнучкості ринку праці
Популяризація підприємницької культури та розвиток навчання підприємницьким навичкам	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечення розвитку та популяризацію культури підприємництва 2. Стимулювання до навчання протягом усього життя 3. Заохочення роботодавців до навчання своїх працівників 4. Активізація навчання суб'єктів малого і середнього підприємництва навичок ведення експортної діяльності 5. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері малого і середнього підприємництва 6. Підтримка підприємництва для окремих категорій населення 7. Підвищення рівня фінансової грамотності 8. Сприяння розвитку соціального підприємництва 9. Сприяння соціальній відповідальності малого і середнього підприємництва
Сприяння експорту / інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Стимулювання експортної діяльності малого підприємництва шляхом запровадження відповідного навчання та інформування 2. Підвищення рівня поінформованості щодо можливостей Європейської мережі підприємств та програми ЄС "Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)"

Підвищення рівня конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення спектра та якості надання послуг для суб'єктів малого і середнього підприємництва 2. Підвищення якості надання консалтингових послуг 3. Посилення інституційної спроможності об'єднань підприємців 4. Забезпечення врахування регіональних особливостей малого і середнього підприємництва 5. Модернізація існуючої інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва 6. Продовжити інтенсифікацію процесу передачі здобутків науки до сфери підприємництва 7. Започаткування цільових ініціатив щодо кластерів та ланцюгів доданої вартості (наприклад, регіональний інноваційний кластер "RInnoHUB") 8. Керівництву територіальних громад максимально стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій 9. Створення офісів з трансферу технологій 10. Сприяння екологізації малого і середнього підприємництва 11. Використання можливостей Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій "Горизонт 2020" та програми ЄС "Підвищення конкурентоспроможності малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)".
--	---

1. Органам регіональної державної статистики розпочати акумулювати та оприлюднювати інформації про фізичних осіб-підприємців, а також формувати додаткові показники щодо демографії підприємств, їх експортної діяльності, данні про кредитування тощо.

2. Місцевій владі необхідно допомагати у врегульованні суперечок між суб'єктами малого і середнього підприємництва, в першу чергу, в позасудовому порядку шляхом арбітражу.

3. Краще інформувати мале і середнє підприємництво про можливості: використання векселів, факторингу, лізингу для обладнання, участі у міжнародних програмах, проект та публічних закупівлях, приведенні стандартів своєї діяльності у відповідність з міжнародними стандартами фінансової звітності, ведення експортної діяльності, соціального захисту та страхування.

4. Активізувати фінансування малого і середнього підприємництва комерційними банками, розширенні переліку кредитних послуг (гарантійні схеми, лізинг, факторинг, експорт, страхування тощо) і задоволенні потреб малого і середнього підприємництва. Заохочення місцевих банківських установ до розроблення цільових довгострокових програм кредитування з низьким рівнем відсоткової ставки за кредитами малого і середнього підприємництва для задоволення соціальних потреб (освіта, індивідуальне будівництво, започаткування підприємницької діяльності, споживчі позики тощо) та здійснення заходів, спрямованих на екологізацію діяльності малого і середнього підприємництва (виробництво еко- та біопродуктів, впровадження "зелених технологій").

5. Більше застосовувати нові форми налагодження державно-приватного діалогу та проведення обговорень (засідань за круглим столом, семінарів, громадських слухання з різних питань), які можуть вплинути на процес прийняття рішень.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Децентралізація влади надала ширші можливості органам місцевого самоврядування направити погляди на нові джерела зростання – малий та середній бізнес, креативну економіку, середній клас. Об'єднання територіальних громад повинні самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту та нести відповідальність за розвиток всієї країни.

Дослідження особливих факторів розвитку підприємництва у різних регіонах України та розкриття ефективного досвіду є актуальними питаннями, яке стане перспективою подальшого дослідження у цьому напрямку. Українцям життєво необхідний якісний стрибок до відкритої економіки підприємницької ініціативи, ринкової конкуренції, генерації інвестиційних можливостей та випуску продукції з високою доданою вартістю. Малий та середній бізнес повинні бути драйвером економічного зростання та запорукою соціальної стабільності в нашій державі. Підприємницька ініціатива на малих підприємствах та збалансована регіональна й державна політика, які сприяють її реалізації – це шлях України до європейського успіху.

Література.

1. Стратегія розвитку малого й середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. Розпорядження КМУ № 504-р від 24 травня 2017 року. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/55/f468579n9.doc> (24.10.2018 р.). – Назва з екрану.

2. Рекомендації парламентських слухань на тему: "Розвиток підприємництва в Україні та підтримка малого і середнього бізнесу". [Електронний ресурс]. Постанова Верховної Ради України № 1090-VIII від 13 квітня 2016 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1090-19> (24.10.2018 р.). – Назва з екрану.

3. Тимченко О. І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в регіонах України / О. І. Тимченко // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – [Дніпро : Дніпров. держ. аграрний ун-т : ТОВ "ДКС Центр", 2015]. – № 6. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_14
4. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
5. Головне управління статистики у Миколаївській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
6. Програма розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2017-2018 роки [Електронний ресурс]. Рішенням Миколаївської обласної ради № 2 від 22 грудня 2016 року. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/55/f468579n9.doc> (24.10.2018 р.). – Назва з екрану.
7. Аналітична довідка про хід виконання Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2017-2018 роки за перше півріччя 2018 року [Електронний ресурс]. Звіт департаменту економічного розвитку та регіональної політики облдержадміністрації. – Режим доступу: http://www.mk.gov.ua/store/files/announce_1539760804.zip (24.10.2018 р.). – Назва з екрану.

References.

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Strategy For the Development of Small and Medium Enterprises in Ukraine up to 2020, dated May 24, 2017 No. 504-p [Electronic resource], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/55/f468579n9.doc> (Accessed 24 Oct 2018).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), Recommendations of the Parliamentary Hearings on "Development of Entrepreneurship in Ukraine and Support of Small and Medium Business" dated April 13, 2016 No. 1090-VIII [Electronic resource], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1090-19> (Accessed 24 Oct 2018).
3. Timchenko O. I. (2015), "Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho pidpriemnytstva v rehionakh Ukrainy" [Problems and Prospects of Small Business Development in the Regions of Ukraine: Electronic resource], Dnipro: Dniprovsky State Agrarian University: LLC "DKS Center", no. 6. (in Ukrainian), available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_14 (Accessed 24 Oct 2018).
4. The State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 24 Oct 2018).
5. The Main Department of Statistics in Mykolaiv Region (2018), available at: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (Accessed 24 Oct 2018).
6. Mykolayiv Regional Council (2016), Small and medium-sized enterprise development program in Mykolayiv region for 2017-2018 dated December 22, 2016 No. 2 [Electronic resource], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/55/f468579n9.doc> (Accessed 24 Oct 2018).
7. Department of Economic Development and Regional Policy of Mykolaiv Regional State Administration (2018), Analytical Certificate on the Progress of the Program for the Development of Small and Medium-Sized Enterprises in the Mykolayiv Region for 2017-2018 [Electronic resource], available at: http://www.mk.gov.ua/store/files/announce_1539760804.zip (Accessed 24 Oct 2018).

Стаття надійшла до редакції 02.11.2018 р.